

Separáční úzkost

Vývojová psychologie I.

PSY 103

5. 5. 2015

Separáční úzkost: vývojově - normativní fenomén

- Separation distress vs. stranger anxiety:
  - univerzální vrozená reakce vyskytující se u lidí, ale i u jiných živočichů
- Individuální rozdíly během raného dětství přičítány především rozdílné dispoziční/biologické vulnerabilitě jedince.

SeparáčnÍ úzkost: vývojově - normativní fenomén

- SeparáčnÍ úzkost a strach z cizince jako rozdílné fenomény z několika důvodů:
  - separáčnÍ úzkost projevující se pláčem v reakci na separaci od pečovatele se objevuje již kolem 4. měsíce věku a její projevy jsou nejintenzivnější mezi 13 .– 18. měsícem věku;
  - strach z cizince projevující se pláčem, strachem a útěkovými reakcemi, se objevuje kolem 7. měsíce věku a má vrchol kolem jednoho roku věku.
  - separáčnÍ úzkost → protest, hněv, vztek
  - strach z cizince → strach, panika

Strachy spojené se separací

Objevují se během prvního roku života a obvykle přetrvávají do věku 7 – 8 let:

- separace od pečovatelů
- být sám
- tma

- V normativní podobě jsou to strachy mírné, přechodné, mající protektivní charakter
- Strachy tohoto typu trvající méně než měsíc s omezeným dopadem na běžný život jsou součástí normativního vývoje nebo jsou vyvolány konkrétní zkušeností se strachem vyvolávající událostí.

Vývojové procesy - SA

- Citová vazba
  - Jistá citová vazba – protektivní funkce: vyšší sebedůvěra, podpora exploračního chování, „otužování“ vůči separaci, rozvoj autonomie...
  - Nejistá citová vazba (ambivalentní, úzkostná) – rizikový faktor : snížený pocit sebekontroly, generalizovaná psychická vulnerabilita
- Temperament – vrozená tendence reagovat určitým způsobem na nové podněty a situace, které vyžadují zvládnutí (úkoly, výzvy, problémy)
  - Easy children (pozitivní reaktivita) – vyšší adaptabilita, protektivní účinek vůči rozvoji úzkostnosti a popř. úzkostných poruch v pozdějším věku
  - Difficult children (negativní reaktivita) – problémy s adaptací (předškolní i školní prostředí, vztahy s vrstevníky, agresivita), popř. ADHD (hyperaktivita), ODD (opoziční vzdor)
  - Slow-warm-up children - pomalá adaptace na měnící se podmínky.
- Goodness of fit model (Thomas & Chess, 1977, 1986) – reciproční vztahy mezi vlivy prostředí (rodiče) a dispozičními vlastnostmi (dítě).

Goodness of fit model

- Kombinace méně „vhodného“ přístupu rodičů a „obtížného“ temperamentu: behaviorální inhibice, negativní afektivita dítěte → nadměrná protektivita rodičů, nadměrná pozornost a kontrola nebo nevšímavost a negativní reakce → může zvyšovat riziko vyšší míry separační úzkosti v pozdějším věku...
- Oproti tomu „zdravá“ proporce rodičovské vřelosti a kontroly, podpory autonomie a zájmu o dítě minimalizuje riziko rozvoje úzkostného typu prožívání, popř. vzniku úzkostné poruchy.

Historie

(viz Bowlby Odloučení/Separation)

Psychoanalýza:

- Freud (Tři pojednání, 1905) – speciální případ obecné teorie úzkosti – chorobná úzkost je důsledkem přeměny sexuálního vzrušení tělesného původu, které nemůže dojít k uspokojení – *teorie transformovaného libida*
- Rank (1924) – opakování *porodního traumatu*
- Freud (1926) – *signální teorie*: dítě je při separaci v ohrožení
- Kleinová (1935) – *teorie depresivní úzkosti*: pokud matka zmizí, znamená to, že ji dítě snědlo nebo jinak zničilo a ztratilo ji navždy; ambivalentní pocity vůči matce – pud smrti
- Kleinová (1934) – *teorie persekční úzkosti*: v rámci projekce dítě vnímá matku jako trestající, odchod matky znamená její zlobu nebo trest
- James (1890), Suttie (1935), Hermann (1936) + Bowlby (1960) – *teorie frustrované vazby* – pramení jednoduše z narušení citové vazby k matce, odloučení od matky je tíživé a frustrující samo o sobě